

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

יגאל ידין – מצביא, ארכאולוג, היסטוריון ומדינאי

בית יגאל ידין ברחביה- תצפית וולפסון- היכל הספר במוזאון ישראל- דגם הבית השני- משכן הכנסת

"ידין היה בחזקת תופעה מיוחדת בנוף שלנו ולא רק שלנו... אישיות שאיחדה בקרבה פעילויות בתחומים כה שונים, כמו צבא, פוליטיקה ומעל הכול מדע... תופעה זו, שאין לה אח ורע, נתאפשרה כפי הנראה רק תודות להקמתה של מדינה מסוג ישראל"

(פרופסור אברהם מלמט, האוניברסיטה העברית)

המגילות הגנוזות, מתוך: [ויקיפדיה](#)

היכל הספר, מתוך: [ויקיפדיה](#)

מאת: **זיו אילן**

עיבוד ועריכה: **רונית בין**

עריכה לשונית: **אפרת חבה**

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054

אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

פנימי, לא להפצה

יגאל ידין – מצביא, ארכאולוג, היסטוריון ומדינאי

בית יגאל ידין ברחביה- תצפית וולפסון- היכל הספר במוזאון ישראל- דגם הבית השני- משכן הכנסת

”ידין היה בחזקת תופעה מיוחדת בנוף שלנו ולא רק שלנו... אישיות שאיחדה בקרבה פעילויות בתחומים כה שונים, כמו צבא, פוליטיקה ומעל הכול מדע... תופעה זו, שאין לה אח ורע, נתאפשרה כפי הנראה רק תודות להקמתה של מדינה מסוג ישראל”

(פרופסור אברהם מלמט, האוניברסיטה העברית)

דמותו של יגאל ידין שזורה בנוף ירושלים. הסיור בעקבותיו חושף רבדים של עבר והווה, של עתיק,

יגאל ידין במצדה, מתוך: [יד לשריון](#)

חדש ומתחדש השלובים זה בזה. שכבות ארכאולוגיות מימים רחוקים, שידין הביא לחשיפתן, שולחות זרקור מהעבר שלנו כעם לחידוש ימינו בארץ.

הסיור מתחיל בשכונת רחביה, שם ידין גר וגדל. נמשיך לשכונת נחלאות, אשר הייתה דגל בפעילותו הפוליטית בפרויקט שיקום שכונות. ממנה נלך לכנסת, שבה כיהן כשר השיכון בממשלת בגין הראשונה, ולהיכל הספר, שם נמצאות מגילות ים המלח שגילה.

פרופסור יגאל ידין (1917-1984) נולד בירושלים, גדל בה ופעל בה רוב שנות חייו. הוא היה הרמטכ"ל השני של צה"ל (1949-1952), ארכאולוג (מחושפי המגילות הגנוזות וממפרסמי מגילת המקדש) ומנהיג פוליטי (מנהיג מפלגת ד"ש בבחירות ב-1977).

ידין הלך בדרכו של אביו, הארכאולוג אליעזר סוקניק. הוא למד ארכאולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים. באוניברסיטה גם שימש בתפקידים אקדמיים שונים. על חקר אחת המגילות הגנוזות מים המלח זכה בפרס ישראל ב-1956.

יגאל ידין פעל כדי שתחום הארכאולוגיה יהיה נגיש יותר לקהל נרחב ומעורר עניין. שאיפתו הייתה לתעד את ממצאיו הארכאולוגיים ולתת להם מקום במרקם התרבותי, לגרום לאנשים להבין את חשיבותם להיסטוריה התרבותית שלנו. ידין עשה רבות להשגת מגילות ים המלח ולהצבתן במקום של כבוד במוזאון היכל הספר במוזאון ישראל בירושלים, ובכך קירבן לעיני הציבור.

בשנת 1977, הקים עם אמנון רובינשטיין את מפלגת ד"ש, כאלטרנטיבה למפלגת מפא"י, וכיהן בתפקיד שר השיכון בממשלת בגין לאורך כארבע שנים. בתפקידו זה הוא יזם ויישם את **פרויקט שיקום**

שכונות.

פרטי המסלול

משך זמן המסלול: כ-6 שעות.

אורך המסלול: כ-6 ק"מ.

נקודת התחלה: בית יגאל ידין ברחביה, רחוב רמב"ן פינת רחוב אוסישקין.

נקודת סיום: היכל הספר במוזאון ישראל, שדרות רופין 11, הקריה.

מגבלות: בדקו מראש את שעות הפתיחה של היכל הספר.

דגשי בטיחות: יש לנקוט משנה זהירות בחציית כבישים.

דרגת קושי: בינונית. ברובו נגיש לכיסאות גלגלים , פרט לירידה במדרגות מתצפית וולפסון.

ציוד מיוחד: אין

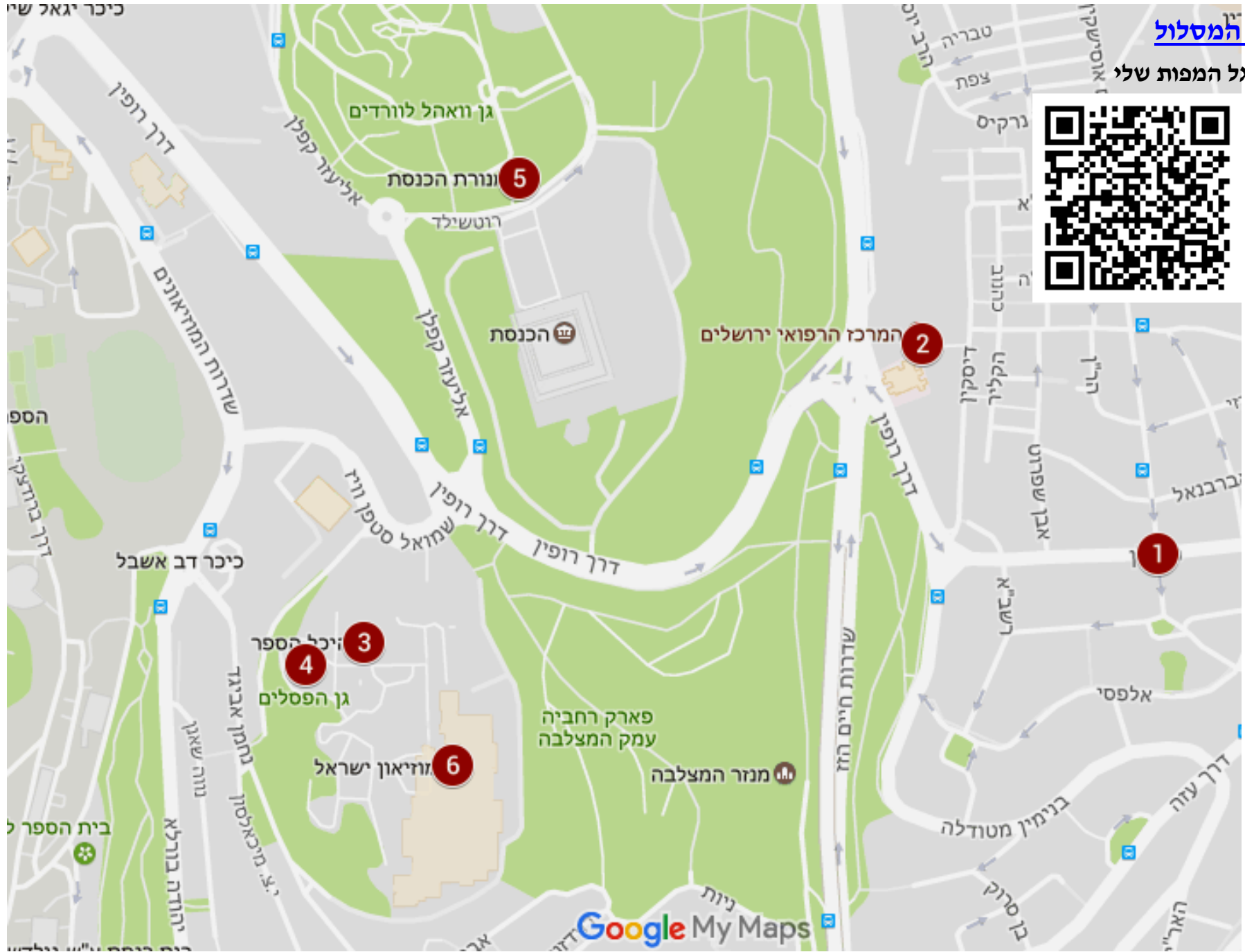
אתרים בתשלום: מוזאון ישראל.

תיאור ההליכה במסלול

המסלול מתחיל בבית משפחת ידין ברחביה (1), ברחוב רמב"ן 47 פינת רחוב אוסישקין. משם נמשיך צפונה ברחוב אוסישקין ונפנה מערבה ברחוב הקק"ל עד לבית מספר 9 ברחוב דיסקין, תצפית וולפסון (2) – שנמצאת על מרפסות הגג של המרכז הרפואי "וולפסון". משם נרד במדרגות אל שדרות בן-צבי, נחצה את הרחוב בזהירות אל דרך קפלן, החוצה את גן סאקר. נפנה מערבה (שמאלה) ברחוב שמואל ספן וויז אל מוזאון ישראל, שם נבקר בהיכל הספר (3) ובדגם הבית השני (4). בתום הביקור, נחצה את הרחוב צפונה אל רחוב אליעזר קפלן, ובכיכר "יקא" נפנה מזרחה (ימינה) אל רחוב רוטשילד. נלך בו עד לרחבת המנורה שמול משכן הכנסת (5).

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

תיאור האתרים שבמסלול

שכונת רחביה (1), רחוב רמב"ן 47

יגאל ידן גדל ברחביה, שמשפחתו הייתה בין מייסדיה. אביו, הארכאולוג [אליעזר ליפא סוקניק](#), היה מהמורים הראשונים לארכאולוגיה באוניברסיטה העברית, ואמו, [חסיה סוקניק](#), הייתה גננת שהקימה את הגן העברי המודרני הראשון בארץ ישראל ולוחמת גדולה לשוויון זכויות לנשים. לידין שני אחים: השחקן יוסי ידן ז"ל ואיש צוות האוויר מתתיהו סוקניק ז"ל, שנהרג במלחמת העצמאות. ידן התוודע לפעילות ההגנה ברחביה בגיל צעיר והצטרף אליה בגיל 15. הוא היה לאחת מדמויות המפתח בהגנה ושימש בה בתפקידי הדרכה ופיקוד רבים.

"אצל כולנו הייתה ההכרה הזו שצריכה לקום המדינה, ואין כל ספק שזה היה כבר בגיל צעיר יותר. זה היה כוח אדיר שהניע אותנו להתכונן ליום פקודה, היה ברור לנו שבשביל זה אנחנו קיימים" (דברי ידן בתכנית הטלוויזיה החינוכית "[חדשות מן העבר](#)").

בשנת 1946, החל ידן ללמוד ארכאולוגיה, לשון עברית וספרות עברית וערבית באוניברסיטה העברית בירושלים. ברחביה הכיר את אשתו כרמלה, שכנתו ובתו של ארתור רופין. לזוג נולדו שתי בנות והם גידלו אותן בשכונה.

בשנת 1947, הצליח בן-גוריון להחזיר את ידן לשירות צבאי. במהלך מלחמת העצמאות, קיבל ידן כמה החלטות חשובות, ובסיומה עמד בראש המשלחת להסכמי שביתת הנשק עם מצרים. בהיותו בן 32 שנים בלבד, התמנה לרמטכ"ל השני של צה"ל.

[שכונת רחביה](#) הוקמה בראשית שנות העשרים של המאה ה-20 על אדמות הכנסייה היוונית-אורתודוקסית. ריכרד קאופמן תכנן את השכונה כשכונת גנים. על-פי התקנות המקוריות של ועד השכונה, הותר לפתוח בתי מסחר רק בשני הרחובות הראשיים שבשולי השכונה, וזאת כדי לשוות לה אופי פסטורלי. הרחובות שנועדו למעבר כלי רכב היו צרים כדי שלא יהיו סואנים מדי, ואילו השדרה הירוקה, החוצה את השכונה מצפון לדרום, נועדה להולכי רגל ולמטיילים והיא רחבה יחסית. על-פי המסופר, נבנו הרחובות בעיקול – סגולה נגד שדים ומזיקים.

תושביה הראשונים של השכונה היו מנהיגי היישוב היהודי הנבנה בארץ ישראל ומשפחות ספרדיות מבוססות, והם השפיעו על בחירת שמות הרחובות. רבים מהתושבים שהגיעו לשכונה לאורך השנים היו מנכבדי המדינה. המפורסמים בהם הם זלמן שזר, משה שרת, אליעזר ילון, ארתור רופין, מנחם אוסישקין, יצחק בן-צבי, דב יוסף, גרשם שלום, מרטין בובר.

תצפית וולפסון (2), רחוב אוהל משה 42

בשנת 1977, הכריז ראש ממשלת ישראל דאז, מנחם בגין ז"ל, על [פרויקט שיקום שכונות](#), פרויקט לאומי-חברתי בשיתוף יהדות התפוצות. מטרת הפרויקט הייתה להתמודד בצורה מקיפה ורב-ממדית

עם תופעת הפער החברתי המתרחב במדינת ישראל ולטפל במוקדי מצוקה חברתית ובאזורי התבלות פיזית במרכזים עירוניים וביישובי פיתוח.

היה זה פרויקט הדגל של יגאל ידן, בהיותו שר שיכון בממשלת בגין: "המפעל החברתי הגדול ביותר שתוכנן אי פעם בישראל. ראשיתו ביוזמתו של ראש הממשלה לפתרון בעיות הדיור בשכונות המצוקה... מדובר כאן בשיקום אוכלוסייה של מאה ושישים שכונות ואזורי מצוקה בישראל בהיקף כספי גדול... הפרויקט הזה של שיקום השכונות... הוא מהפכה שלמה בכל דפוסי השיקום השכונתי." האתגר שעמד בפני מבצעי פרויקט שיקום השכונות היה להותיר את האופי ההיסטורי הייחודי של השכונות בד בבד עם שיקומן מבחינה פיזית וחברתית. מנקודת התצפית אפשר לראות את הגנות האדומים של השכונות הוותיקות שבלב העיר. שכונות אלו היו חלק מהפרויקט, והיום הן אבן שואבת למבקרים ולחפצים לגור בהן.

היכל הספר במוזאון ישראל (3), שדרות רופין 11

מוזאון ישראל הוא מוסד התרבות הגדול ביותר במדינת ישראל ונמנה עם המוזאונים לאמנות ולארכאולוגיה המובילים בעולם. סמוך לו, נמצאת הקריה הלאומית לארכאולוגיה של ארץ ישראל. המוזאון מכיל מעל ל-500,000 חפצי אמנות, המייצגים את שלל תרבויות העולם, מראשיתו עד ימינו.

[איך שומרים את המגילות הגנוזות](#), מתוך: [יוטיוב](#)

אבי המוזאון ומייסדו הוא טדי קולק, אז מנכ"ל משרד ראש הממשלה ולימים ראש עיריית ירושלים. יגאל ידן נמנה עם חברי הוועדה שדנה

בהקמת מוזאון לאומי (1957). היכל הספר נחנך באפריל 1965, והוא המקום היחיד בארץ ובעולם שבו מוצג אחד הממצאים הארכאולוגיים החשובים ביותר של המאה ה-20: מגילות מדבר יהודה. בנוסף למגילות ים המלח, מוצגים בו פריטים ייחודיים נוספים, ככתר ארם-צובא וממצאי "מערת האגרות" מתקופת בר-כוכבא.

המבנה עצמו משמש ציון דרך בתולדות הארכיטקטורה העולמית בשל ייחודו. [מבנה היכל הספר](#) יוצר דיאלוג בין הממצאים לפונקציונאליות השמירה על המגילות בשל רגישותן לתנאים אקלימיים. המבנה החיצוני מבוסס על ניגוד בין כיפה לבנה לבין קיר שחור ומבקש לשקף בכך את הניגוד בין "בני האור" ל"בני החושך" – מושגים שמקורם ב"מגילת מלחמת בני אור בבני חושך". הכיפה מדמה מכסה של כדי חרס שבהם נמצאו המגילות. מזרקת המים מסמלת את הטהרה שלה נדרשו כותבי המגילות במלאכת הכתיבה. המים משמשים גם לצינון כיפת ההיכל לצורך שמירה על המגילות המוצגות בו.

[המגילות הגנוזות](#)

המגילות הגנוזות הן מגילות עבריות קדומות שנתגלו באקראי בשוליו של מדבר יהודה בשנת 1947 על-ידי נער בדווי משבט תעמרה. הנער יצא לחפש עז תועה והגיע אל מגילות עבריות ספונות במערה שמזה דורות איש לא פקד אותה.

נתגלו אחת-עשרה מערות שבתוכן מגילות קדומות, ונחשפו גם שרידיו של יישוב קדום בחורבת קומרן. המגילות עוררו התלהבות ציבורית נרחבת וגם עיסוק מחקרי רציני לאורכה של כמחצית המאה מאז הגילוי הראשון.

במכלול הממצאים הראשון, שבע המגילות. הן נמצאו זמן קצר קודם שפרצה מלחמת העצמאות. זמן קצר לפני ההכרזה על כינונה של מדינת ישראל, עלה בידי פרופסור אליעזר סוקניק, אביו של יגאל ידן, לרכוש בחשאי שלוש מן המגילות מסוחר עתיקות ערבי-נוצרי מבית לחם. מציאת המגילות הייתה כמו דרישת שלום מלפני כ-2,000 שנה, מתנה משמעותית וסמלית למדינת ישראל שאך קיבלה את עצמאותה, נקודת ציון היסטורית ברצף הדורות של עם ישראל בארץ ישראל. ארבע המגילות האחרות הגיעו לארצות הברית. מודעה שפורסמה בעיתון האמריקני "וול סטריט ג'ורנל" ביוני 1954, הציעה למכירה "ארבע מגילות ים המלח". הדבר הובא לידיעתו של יגאל ידן. לאחר משא ומתן ממושך, ובסיוע מתווכים, נרכשו ארבע המגילות בתמורה ל-250,000 דולרים. כך הגיעו לרשותו של ידן אותן מגילות אשר חמקו מידי אביו בעטייה של מלחמת העצמאות.

נותרה בעיה אחת: איך להעביר את המגילות לישראל בבטחה. הוחלט להעבירן במטוסים נפרדים ולא לשים את הביצים בסל אחד. כדי שאיש לא ידע שעל המטוס נמצאת מגילה יקרת ערך, העניקו לכל אחת מהן שם: חיים, שמחה וכו'. עם כל מטוס שנחת בארץ, הודיעו: חיים הגיע בשלום, שמחה הגיעה בשלום וכו'. כשהגיעה המגילה האחרונה, שלחו ליגאל ידן מברק ובו הודיעו לו: "כל המשפחה הגיעה בשלום" (מתוך "המטמון בכדים", מט"ח ומשרד החינוך, אגף החינוך הדתי, 1990).

דגם הבית השני (4)

[סיפור הקמתו של דגם הבית השני, יוטיוב](#)

בסמיכות להיכל הספר, נמצאת אחת התוספות החדשות והמרתקות ביותר למוזאון: דגם ירושלים בימי הבית השני. זהו דגם תלת-ממדי המשחזר את אופייה הטופוגרפי והארכיטקטוני של ירושלים בשנת 66 לספירה, שנת פרוץ המרד הגדול, בתקופת הבית השני ארבע שנים לפני חורבנו. הדגם נבנה בין השנים 1962-1966 לפי פרשנותו של פרופסור [מיכאל אבי-יונה](#) לתיאוריו של [יוסף בן מתתיהו](#).

בדגם המקורי בוצעו תיקונים בהתאם לממצאים ארכאולוגיים שהתגלו בשטח במהלך השנים. הדגם הוצב בתחילה במלון "הולילנד" בשכונת בית-וגן בירושלים, וב-2006 הועבר למתחם מוזאון ישראל. סמיכות ההיכל והדגם יוצרת הקשר היסטורי רציף.

הכנסת היא בית המחוקקים והנבחרים של מדינת ישראל. שמה של הכנסת ומספר חבריה (120) מקורם **בכנסת הגדולה**, ששימשה המוסד העליון של חכמי ישראל מימי **עזרא ונחמיה** ועד סמוך לכהונת **שמעון הצדיק**. הכנסת הגדולה הייתה ההנהגה הרוחנית של העם ומחוקקת החוקים. **זרח ורהפטיג** שהיה מיוזמי השם אמר: "אני מחפש בכל דרכינו ובכל חידוש חיינו

סיור וירטואלי בכנסת

המדיניים קשר עם המסורת שלנו, כי אנו מחדשים ומחיים מדינה עתיקת ימים. הפרלמנט הראשון אחרי שיבת ציון הראשונה היה הכנסת הגדולה,

מספר חברי הכנסת הגדולה היה 120" ("חוקה לישראל – דת ומדינה" בערך "כנסת" **בוויקיפדיה**).

יגאל ידן נחשב דמות ראווה להנהגה אצל רבים בציבור הישראלי, אך הוא נמנע מלהיכנס לפוליטיקה במשך שנים רבות, וכך אמר: "כאשר קמה המדינה, היינו כחולמים, אבל מאז לא התעוררנו. אנחנו חברה החיה על שקרים מוסכמים. נעלמו האידיאלים. אני עצמי אינני רוצה להמשיך לרבוץ ולהמתין" (מתוך תכנית הטלוויזיה החינוכית "**חדשות מן העבר**").

בשנת 1977, נמנה ידן עם מקימי מפלגת ד"ש – "התנועה הדמוקרטית לשינוי". ישראלים רבים שמאסו בשחיתות שיוחסה אז למפלגת העבודה ושחשו את אבדן הדרך שהותירה אחריה מלחמת יום הכיפורים וההתפתחויות החברתיות והפוליטיות שלאחריה ראו במפלגה זו מענה למשאלותיהם. רבים ראו בדמותו של ידן, הלוחם והמלומד, את דמותו של הישראלי האידאלי, הנקי משחיתות, היכול להוביל לדרך חדשה.

בבחירות **לכנסת התשיעית**, בשנת 1977, התרחש "המהפך", ולראשונה נבחרה מפלגת הליכוד, בראשותו של מנחם בגין, להוביל את הממשלה. ידן שימש בממשלה זו סגן ראש הממשלה. בתפקידו זה, תרם רבות למדינה, בין השאר במגעים לקראת **הסכם השלום עם מצרים**. בשנת 1980, נחקק חוק ירושלים, הקובע את מעמדה של ירושלים המאוחדת כבירת ישראל. בשנת 1981, התפרקה מפלגת ד"ש, וידן פרש מהחיים הפוליטיים. שלוש שנים אחר כך נפטר יגאל ידן בגיל 67.

ביבליוגרפיה מומלצת

- אליאור, רחל (2009), זיכרון ונשייה: סודן של מגילות מדבר יהודה, תל-אביב: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- הכט, מתניה (2006), "העברת הדגם ממלון הולילנד למוזאון ישראל", אריאל, 176.
- ידין, יגאל (1958), המגילות הגנוזות ממדבר יהודה, תל-אביב: שוקן.
- מנחם, קיסטר (עורך) (2009), מגילות קומראן: מבואות ומחקרים, ירושלים: יד יצחק בן-צבי.
- קימרון, אלישע (2010), מגילות מדבר יהודה: החיבורים העבריים, סדרת בין מקרא למשנה, ירושלים: יד יצחק בן-צבי.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- [היכל הספר – כיצד לבקר ומה לספר](#), ד"ר אדולפו רויטמן, מפמ"ר אמנות, משרד החינוך ומוזאון ישראל.
- [המגילות הגנוזות](#) – הארכיון הציוני.
- [יגאל ידין](#) – "חדשות מהעבר", תכנית הטלוויזיה החינוכית, יוטיוב, 14 דק'.
- [יגאל ידין](#) – "שרגא בישגדא", תכנית הטלוויזיה החינוכית.
- [מחזון למציאות – 50 שנה להקמת מוזאון ישראל](#).
- [קומראן ומגילות ים המלח](#) – סרטון ביוטיוב, 14 דק'.